

Syrénera blommar (Bild: Björn Tellow ©)

Stockholm den 5 juni 2020

Kära vänner!

Först och främst hoppas jag att ni som läser denna hälsning är vid god hälsa och gott mod. Jag vet att några av er har drabbats av sorg, och er önskar jag ljus och kraft inför varje ny dag.

En extraordinär vår har övergått i försommar, och snart är det midsommar. Hela tiden hörs frågor om hur länge det undantagstillstånd ska fortsätta som för många är en börda att bära i isolering från sina närmaste. Svaren vi får utgör variationer på ett enda tema: det är ovisst när denna pandemi på allvar ska avta och än mindre när den ska vara över. Det känns som att vandra i dimma – horisonten flyttar sig hela tiden framåt. Därför är det också svårt att planera för sådant som idag är omöjligt att genomföra på grund av den fysiska distans som är nödvändig för att hindra smittspridningen så mycket som möjligt.

Detta berör nu närmast vår planerade sommarkurs i augusti. När jag skrev mitt förra nyhetsbrev, uttryckte jag fortfarande en förhoppning om "att hälsoläget då ska ha stabiliserats på ett sådant sätt att det blir möjligt att resa och samlas ungefär som tidigare." Idag är denna förhoppning inte längre realistisk. Det gäller rese-restriktioner, förbud mot folksamlingar med fler än femtio personer, särskilda rekommendationer för oss som är 70+ m.m. Därför måste vi uppskjuta denna sommarkurs till nästa år med samma förhoppning om ett förbättrat hälsoläge under väntetiden. Jag vill gärna nämna att vi trots det osäkra läget glädjande nog har fått in över 30 anmälningar till kursen. Men vi är övertygade om att även ni som anmält er är införstådda med att vi nu får nöja oss med att se fram emot att ses på Hellsjön nästa sommar. Vi återkommer med mera information när den nu dimmiga horisonten har klarnat.

Själv är jag inbokad för undervisning i Hong Kong i oktober. Även om hälsosituationen där, trots en befolkning på 7,5 miljoner och en närmast ofattbar trångboddhet, är långt bättre än i Sverige, är denna planering endast preliminär. Till råga på ett kvarstående virusshot tillkommer en mycket allvarlig politisk situation, som snabbt kan kullkasta alla planer. Vi hoppas på det bästa men får vara beredda på det värsta. Under vårterminen har undervisningen trots alla nödvändiga begränsningar kunnat fortsätta, och till stor glädje kan 90 studenter utexamineras den här veckan.

När det gäller åtaganden i Sverige, är det fortfarande osäkert om det jag bokat in under hösten går att genomföra. Jag tar dock gärna emot önskemål om besök för kurser, föreläsningar och gudstjänster framöver, så får vi se vad som eventuellt kan bli möjligt.

Detta år kommer tveklöst att gå till historien, precis som 1918 då spanska sjukan satte sina outplånliga avtryck på en redan sargad värld. Omkring 500 miljoner människor – kanske nästan en tredjedel av världens befolkning – beräknas ha smittats. Dödstalen är osäkra men anges ofta till omkring 10%. För egen del tänker jag på hur min mormor och hennes syster det året rycktes bort inom loppet av en vecka. Morfar blev ensam med sex barn av vilka min mor bara var åtta månader. Samhället präglades av sociala klyftor, brist på läkemedel och medicinsk kunskap samt utbredd fattigdom, inte minst efter åren av världskrig.

Detta år kommer tveklöst att gå till historien, precis som 1918 då spanska sjukan satte sina outplånliga avtryck på en redan sargad värld. Omkring 500 miljoner människor – kanske nästan en tredjedel av världens befolkning – beräknas ha smittats. Dödstalen är osäkra men anges ofta

*Kirgislök, Allium Aflatunense, eller "Purple Sensation".
(Bild: Göran Larsson ©)*

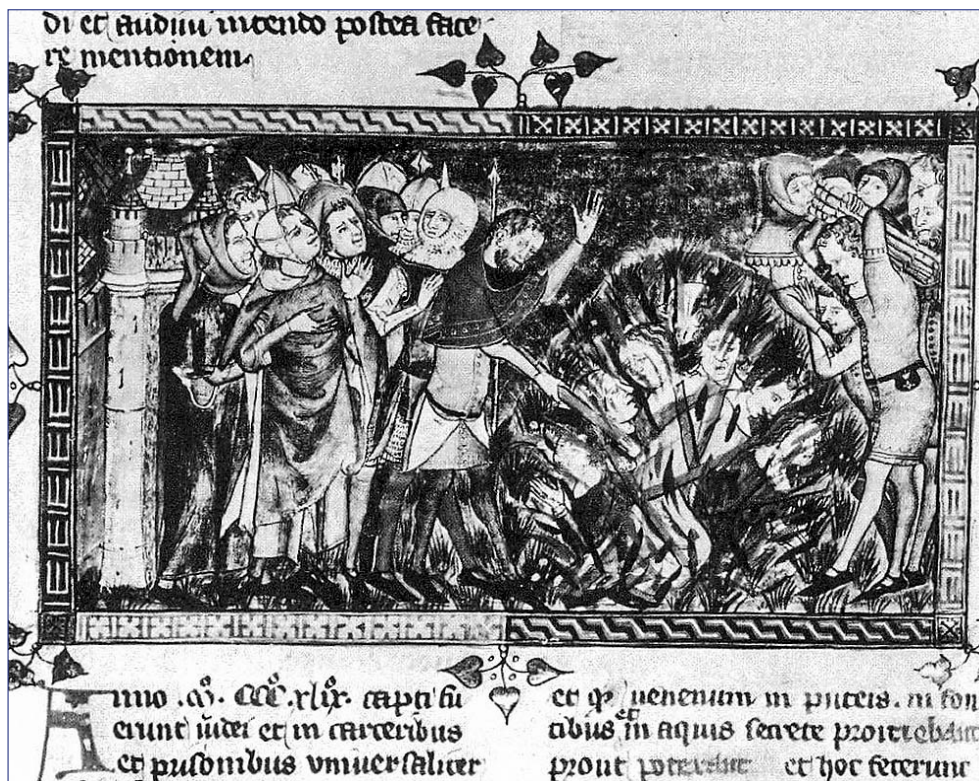

till omkring 10%. För egen del tänker jag på hur min mormor och hennes syster det året rycktes bort inom loppet av en vecka. Morfar blev ensam med sex barn av vilka min mor bara var åtta månader. Samhället präglades av sociala klyftor, brist på läkemedel och medicinsk kunskap samt utbredd fattigdom, inte minst efter åren av världskrig.

Coronaviruset drabbar oss i ett helt annat Sverige, som fått uppleva en lång tid av fred och en utveckling och ett välstånd som är närmast exempellöst i historien. Detta är säkert en av förklaringarna till att vi på många sätt är så illa förberedda på denna pandemi. Yttre trygghet och säkerhet har vi lätt bara tagit för givna. Det lömska coronaviruset ger oss en kraftig påminnelse om hur sårbara vi ytterst är och hur beroende vi är av andra och av varandra. I en situation som denna lockas det bästa och det värsta fram både hos oss personligen och i samhället i stort, vilket vi ständigt finner exempel på i dessa dagar.

Mycket kunde nämnas, men med tanke på syftet med vår stiftelse ska jag nu endast ta upp hur ett gammalt spöke fått nytt liv under den pågående pandemin – antisemitismen. Detta till synes odödliga virus har förvisso återkommit på ett skrämmande sätt under senare år, men under den här krisen har antisemitismen funnit en ny gammal förevändning att vädra sina fördomar och sitt hat mot judar. Varenda vecka under den här våren har jag funnit olika uttryck för sådan coronainspirerad antisemitism. Först vill jag dock påminna om att detta mönster är välkänt i antisemitismens historia. Det kanske mest kända exemplet är digerdöden 1348-51, då judarna genomgående utsågs till syndabocken och anklagades för att förgifta brunnar och sprida smitta för att på det sättet mörda sina kristna grannar eller utnyttja dem ekonomiskt.

Följden blev förödande för Europas judar, som stod värlösa mot den våg av judeförföljelser som drog fram genom Europa. Historiker har betecknat dessa som de värsta någonsin före Förintelsen. Dokument som överlevt tyder på att de flesta judiska kommuniteter i det område som är dagens Tyskland utplånades. I stad efter stad plundrades de judiska kvarteren och brändes ner. Judar mördades och – precis som under Förintelsen – stängdes de ibland in i synagogorna på sabbaten innan dessa sattes i brand.

Judar bränns 1349

(Bryssel, Bibliothèque royale de Belgique, MS 13076-77, f. 12v. Wikimedia, Public domain).

Nyligen har jag upptäckt en personlig relation till denna mörka historia. När jag skrev min doktorsavhandling över den klassiska rabbiniska textsamling som kallas *Tosefta*, ägnade jag snart sagt varenda dag under tre år åt att tyda och tolka ett hebreiskt manuskript som låg till grund för mina forskningar, nämligen *Die Erfurter Handschrift* från 1100-talet, som är den äldsta Toseftahandskrift som överlevt, och som fått sitt namn efter den stad till vilken den först kan spåras och där den också senare upptäcktes. Allt talar för att den beslagtogs när judarna i Erfurt plundrades och många dödades i en massaker i mars 1349. Sedan hamnade den (tillsammans med många andra judiska manuskript och andra värdesaker) i staden Erfurts ägo. Handskriften upptäcktes därefter 1879 i den evangelisk-lutherska kyrkans bibliotek i det som en gång varit det augustinerkloster där Martin Luther var munk. Sedan såldes den till Berlins nationalbibliotek, där den fortfarande finns. Utan att veta det, har jag alltså på ett mycket bokstavligt sätt kommit i beröring med ett skriande exempel på digerdödens judeförföljelser. En judisk forskare, Eliyahu Gurevich, berättar i inledningen till en översättning av en Toseftatext 2010 att han själv sett blodfläckar på handskriften.

Det kan också vara värt att minnas att många judar lyckades fly undan dessa massakrer österut, och då fann en fristad i Polen och Litauen under 600 år, innan nazisterna utrotade de flesta av dem. Ungefär hälften av Förintelsens sex miljoner offer bodde i dessa båda länder. En rottråd till denna ofattbara tragedi är alltså att finna i digerdödens Europa.

Även då är kyrkans roll ett sorgligt kapitel, som innehåller det mesta från passivitet till religiöst grundat judehat omsatt i handling. Om mycket kunde ske med biskopens goda minne, gällde det dock inte påven under dessa år, Clemens VI (1342-52). I två påvliga skrivelser (bullor) 1348 deklarerade han att de som lade skulden för pesten på judarna var förvillade av djävulen. Han påminde om att judarna själva på många håll drabbades av samma farsot, liksom andra folk som bodde i områden där inga judar fanns. Att hans försök att stoppa förföljelserna av judar till stor del misslyckades beror sannolikt på att judehatet blivit en del av det gängse tanke-mönstret efter sekler av antijudisk teologi och förkunnelse.

Efter denna historiska tillbakablick återvänder vi till dagens pandemi. Man behöver som sagt inte söka länge för att känna igen mönstret – eller snarare monstret – från svunna tider. Det förefaller närmast otroligt att det i skuggan av judehatets historia finns människor som fortfarande tror på, sprider och finner lyssnare och efterföljare till sina lögner och konspirationsteorier om judar och judendom. Märkligt är också att detta hatets virus dyker upp i de flesta miljöer från fattiga till rika och från höger till vänster på den politiska skalan.

Vad sägs då om judar idag? Jag tycker mig se två huvudteman med allehanda variationer. För det första att judar och/eller staten Israel har orsakat pandemin för att tjäna pengar på den eller för att vinna politiska fördelar. Jag tänker att om judiska eller israeliska forskare skulle bli först med att finna en verkligt effektiv medicin eller ett säkert vaccin mot coronaviruset, skulle denna konspirationsteori omedelbart finna bekräftelse bland dessa som söker – och finner – en judisk syndabock i det de mest ogillar i tillvaron, oavsett om det gäller politik, kultur, religion eller något annat. Jordmånen för antijudiska fördomar har kultiverats under seklernas gång och till slut blivit en del av Europas kulturarv, alltså något som många inte utan vidare längre reagerar på.

Den andra kopplingen mellan coronakrisen och ren antisemitism är ännu mera obehaglig, eftersom den innebär ytterligare ett steg. Snarare än orsaken till krisen framställs judar och/eller staten Israel då som själva viruset som måste bekämpas, för att inte säga det rent ut – vilket också förekommer – utrotas, förintas. Denna mordiska antisemitism är begränsad till framför allt två kategorier: dels nazister och andra extrema rasister, dels islamistiska organisationer och stater i Mellanöstern och deras representanter runt om i världen ända upp på officiell nivå.

Jag kan inte räkna alla karikatyrer jag sett i vår som framställer judar på ett sådant sätt att man ser likheten med den kända modellen av coronaviruset. Det är en modernare variant av 30-talets jämförelser mellan judar, smitta och skadedjur. Värst av alla är Iran och de terrororganisationer som de stöder, framför allt Hizbollah i Libanon och Hamas i Gaza, men denna typ av antisemitism är vida spridd i kretsar där Mellanösternkonflikten står högt på den politiska agendan.

Soluppgång över Golan vid Genesarets sjö. (Bild: Göran Larsson ©)

Antisemitismens virus med dess många mutationer under tidernas gång lär överleva långt efter coronaviruset. Men vi hoppas att kampen för att finna ett motgift kommer att fortsätta i varje tid och att även vår lilla stiftelse på olika sätt ska få bidra till den kampen. Jag tackar er alla för att ni finns med i vår krets och för den positiva respons vi upplever, inte minst nu när vår verksamhet utåt måste anpassa sig till vad som är möjligt. Men på det sätt vi förmår, fortsätter vi vårt arbete både för att motarbeta antisemitism och för att bygga broar av kunskap, förståelse och respekt mellan judar och kristna. Behoven är stora, och som vi sett gäller det inte minst "i pestens tid".

I mitt nästa nyhetsbrev i slutet av sommaren vill jag gärna ge er ett konkret exempel på hur vi försöker nyttja den extra tid vi nu har. Då hoppas jag kunna presentera ett bokprojekt som vi nu arbetar med och som kommer att belysa förhållandet mellan judar och kristna bibliskt, teologiskt, historiskt och dagsaktuellt.

Vi tackar för bokbeställningar och gåvor vi fått, och precis som ni ser vi fram emot dagen då våra vägar åter kan mötas utan restriktioner.

Varma hälsningar med alla goda önskningar

Er tillgivne

Göran Larssons jubileumsfond för judisk-kristna relationer

Adress i Sverige: Sommarvägen 1, 177 61 Järfälla; tel. 0730949504

E-postadress: goran.larsson@judiskristnarelationer.se

Hemsida: www.judiskristnarelationer.se

PlusGiro: 195 85 45-4; Bankgiro: 5374-4249

Swish: 1230 872 424